

укові розробки, які успішно впровадив. Як наслідок, дістав визнання у професійному колі.

У часи ректорства М.О. Гаврилюка в Радянському Союзі панівною мовою викладання у вищій школі була російська. Такою, на жаль, була політика держави. Проте на нашій кафедрі більшість лекцій викладачі й надалі читали українською, серед них і я. На нас ніхто не тиснув, зокрема, і ректор, що, здогадуюся, не вельми схвалювали у керівних партійних кабінетах. А коли у вікно вже стукали нові часи, коли ми працювали над новим статутом Політехніки (так сталося, що я тоді очолив цю роботу), ректор Гаврилюк поставився до цього з розумінням, хоч і відчував, що всіх нас незабаром очікують кардинальні зміни і в державі, і в Політехніці, що до керівництва університетом прийде нова менеджерська команда. Такі зміни невдовзі сталися, і в Політехніці з'явилося багато нового. Щоправда, наше покоління знає, що з того нового є добрим і корисним, а що – не зовсім...

На завершення зауважу: у тому, що я, простий хлопець, як колись казали, робітничо-селянського походження, досягнув посад проректора університету і завідувача кафедри, що маю 150 авторських свідоцтв та патентів, понад 300 наукових публікацій і 6 монографій, зрештою, сформував наукову школу, в якій під моїм керівництвом захистили дисертації понад 20 науковців, є безсумнівна заслуга і Михайла Олександровича Гаврилюка, який свого часу дав мені напрочуд мудру пораду: «Просто треба ще більше працювати...».

Віктор ЯВОРСЬКИЙ

«Пробивний» Денисенко і невтомний Гаврилюк

Я познайомився з Михайлом Гаврилюком понад сорок років тому, коли його тільки-но призначили проректором з наукової роботи Львівського політехнічного інституту. До того він працював завідувачем відділу науки і освіти Львівського обласного комітету партії. Кафедра загальної хімічної технології, яку я тоді очолював, інтенсивно займалася прикладними проблемами промислового освоєння родовищ сірки та калійних солей. Ми уклали ґрунтовні госпдоговори з Новороздільським і Яворівським сірчаними, Калуським і Стебницьким калійними комбінатами. Тому з профільним проректором доводилося постійно вирішувати низку назрілих науково-технічних питань. І вже



У Політехніку часто навідувалися представники космічного відомства із знаменитого Зоряного містечка. Ректор Гаврилюк особисто супроводжував високих гостей, одним з яких був льотчик-космонавт СРСР Олексій Леонов, який першим у світі вийшов у відкритий космос,



Зустріч двох ректорів – Франкового університету Миколи Максимовича (сидить, третій ліворуч) та Політехніки – Михайла Гаврилюка (крайній праворуч) на стадіоні під час футбольного матчу



Під час урочистого прийому міністра вищої і середньої спеціальної освіти УРСР В.Д. Пархоменка (в центрі). Крайній ліворуч – М.О. Гаврилук, професор В.М. Токар, праворуч – В.Т. Яворський (1985)



Міністр вищої і середньої спеціальної освіти СРСР В. Єлутін (крайній ліворуч) у гостях у львівських політехніків. Пояснення дає молодий ректор Михайло Гаврилук



*Розбудову Львівської політехніки започаткував Григорій Денисенко,
а підтримав і розвинув Михайло Гаврилук.
На світлинах – головний корпус Політехніки і новобудови тих років*



Так народжувалося студентське містечко львівських політехніків



Один зі споруджених у ті роки навчальних корпусів

під час наших перших службових контактів я був приємно вражений, як чітко й невимушено діяв новий керівник, як скрупульозно, до найменших дрібниць намагався з'ясувати всю проблематику наших досліджень і їх впровадження у виробництво. Був він, проте, небагатослівний. Якщо той чи інший документ подавали вчасно і повністю оформлений, то проректор мовчки одразу ж його підписував. Якщо ж подання було недостатньо обґрунтоване чи «сире», Михайло Олександрович лаконічно вказував на хиби, терпляче пояснював, що зробити, аби виправити його. І нарешті, коли питання вирішити було в принципі неможливо, то давав аргументовану відмову. Відтак прохач, залишаючи його службовий кабінет, незважаючи на будь-який – позитивний чи негативний – результат, завжди був задоволеним, в усякому разі – не надто ображався, отримавши відкоша.

На посаді проректора з наукової роботи Гаврилук працював лише рік. У 1971 році ректора Львівської політехніки професора Григорія Івановича Денисенка скерували на роботу в Київський політехнічний інститут, де спостерігався певний застій. Тодішній керівник київського вишу професор О.С. Плигунов вже був, як мовиться, у літах, до того ж очолював кафедру технології неорганічних речовин. Столичний виш, звісно, потребував енергійнішого й підприємливішого ректора. Вибір випав на львів'янина Денисенка, який виявив себе, особливо останніми роками, талановитим будівничим Львівської політехніки. Практично саме при ньому була започаткована розбудова Політехніки: прискореними темпами створювалася сучасна лабораторна база, розпочалося спорудження студентських гуртожитків, житла для викладачів і працівників.

Як мені відомо, рідний брат ректора Денисенка працював у той час завідувачем одного із галузевих відділів ЦК КПУ. Ця обставина, зрештою, і стала вирішальною у тому, що на Львівський політехнічний раптово звалилася мало не манна небесна у вигляді виділених на розвиток чималих ресурсів. «Золотим ключиком», котрим відчинялася державна скарбниця, стала спеціальна стаття в бюджеті тодішніх міністерств і відомств, яка регламентувала виділення коштів на розвиток вищих навчальних закладів. Дивно, але її ніхто практично не використовував. Натомість Григорій Іванович за підтримки брата сповна цією цілком легальною бюджетною «лазіркою» скористався, налагодивши постійне надходження на потреби інституту державних коштів. Це був, за нинішньою термінологією, лобізм чистої води, проте на цілком законних підставах. Щоправда, у ті часи він називався дещо по-іншому: «вибиванням фондів». Роботу організували на постійній основі, тим паче, що «вбивати» гроші на інститут тоді було не дуже важко. Пригадую, як у 1967 році мене, заступника декана хіміко-технологічного факультету, ректор Г.І. Денисенко скерував до Москви з листом на ім'я міністра хімічної промисловості СРСР. У ньому йшлося про виділення ЛПІ 1 млн. карбованців на спорудження житлового будинку на тодішній вулиці

Енгельса, 101А. Проте за встановленим службовим етикетом лист потрібно було завізувати ще й у республіканському міністерстві. Тому спочатку вирушив до Києва, де без особливих труднощів отримав необхідний підпис міністра хімічної промисловості УРСР. Нарешті у Москві теж без затримок владнав питання. Це виглядає доволі незвично з погляду нинішнього корумпованого часу, коли за будь-який дріб'язок доводиться мало не зі шкури лізти. У ті далекі часи мені, по суті молодій людині й маловідомому науковцю, без особливих труднощів і перешкод вдалося проникнути у владні кабінети й «вибити» для рідного інституту ... багатоквартирний житловий будинок! І таких прикладів можна навести чимало.

Великий організаторський талант Григорія Івановича виявився насамперед у тому, що він створив у Львові дуже сильну й згуртовану команду, у якій чільне місце посідав його соратник Михайло Гаврилюк. Він умів добирати людей для справи і дуже рідко помилявся, але в декому й розчаровувався. З цієї нагоди ректор Денисенко часто говорив: «Якщо людина обдурює мене один раз, нехай буде їй соромно, якщо ж обдурює другий раз, нехай буде соромно мені». І ще про команду: «Якщо трое людей єдині у своїх пориваннях, то вони можуть просту глину перетворити на золото», – теж один з улюблених його висловів. Як керівник Г.І. Денисенко був серйозним, суворим і водночас по-справжньому людським, володів тонким почуттям гумору. Тягар проблем постійно був з ним. «Їдучи в автомобілі, він завжди сідав на заднє сидіння, аби ніщо не заважало думати, а вдома, пообідавши, – згадувала його дружина Зінаїда Макарівна, – усамітнювався в кабінеті. На прогулянку містом теж ходив наодинці зі своїми думками. У Львові він часто на самоті блукав улюбленим Стрийським парком. Разом з тим спілкування з людьми завжди залишало в його душі помітний слід. Незважаючи на виснажливі будні, Григорій Іванович любив і вмів дотепно жартувати. Одного разу в приймальні я зіткнулась з людиною, що вибігла з кабінету дуже збентежена. Григорій Іванович віддав мені її візитку і попросив допомогти. Як з'ясувалось, обіймаючи високу посаду в Києві, чиновник прийшов на прийом до ректора, щоб з'ясувати, чому його племінниці, яка дипломує на одній із кафедр, її керівник «не приділяє уваги». Відповіддю ректора було коротке зустрічне запитання: «А вона заслуговує на увагу?» Чиновник вибіг від ректора почервонівши, адже зрозумів всю безглуздість свого прохання. Однак Григорій Іванович все ж доручив до кінця з'ясувати порушене питання, оскільки його девізом було: «Насамперед думай, як допомогти, а не як відмовити».

А перехід Григорія Івановича Денисенка до Києва спричинив, власне, такий випадок. З Москви до Києва прибула дуже авторитетна зарубіжна делегація, до складу якої входили представники західних країн. Аби вразити гостей, до маршруту ввели Львів і, зокрема, Львів-

ський політехнічний інститут, у якому були збудовані на той час найсучасніші навчальні корпуси, оснащені передовими технічними засобами навчання. Це був єдиний вищий навчальний заклад в Україні, що інтенсивно розбудовувався. Делегацію супроводжував сам міністр вищої і середньої спеціальної освіти СРСР В. Єлютін. Львівський політехнічний інститут справив настільки сильне враження на іноземних і московських гостей, що після цього за рекомендацією першого секретаря ЦК КПУ В.В. Щербицького Денисенкові запропонували очолити колектив Київського політехнічного інституту, аби вивести столичний виш на той рівень, який гості побачили у Львові.

Отже, на зміну Григорієві Івановичу Денисенкові, який, працюючи вже у Києві, згодом отримав найпрестижнішу в СРСР відзнаку – звання Героя Соціалістичної Праці, прийшов молодий і енергійний наступник – Михайло Олександрович Гаврилук, який не лише успадкував від попередника набутий досвід з розбудови закладу, а й багаторазово примножив його. Щоправда, з роками ми все частіше стикалися з усілякими лімітами й обмеженнями, але завдяки титанічним зусиллям ректора Львівська політехніка й надалі успішно розвивалася, перетворюючись на провідний науково-навчальний центр країни. Щоб отримати необхідні ресурси, вдавалися іноді до нетривіальних методів. Скажімо, навесні 1975 року мене запросив до себе ректор Гаврилук і попросив поради з такого непростого питання. Інститут у той час взявся за будівництво великого комбінату громадського харчування. Із котловану майбутньої споруди треба було у стислі терміни вивезти значний об'єм ґрунту, а самоскидної техніки у нас не було. Він звертався з цього питання і до тодішнього генерального директора Новороздільського гірничо-хімічного комбінату А.С. Костирка, і в обком партії, однак всюди отримав відмову. Знаючи, що я тісно співпрацюю з керівництвом і фахівцями комбінату, Михайло Олександрович запропонував мені вирішити цю нагальну проблему. Я погодився, тим паче, що вже під час розмови в ректорському кабінеті знав, як діяти. Річ у тім, що головний інженер цього підприємства І.Д. Кривошеев практично закінчував на нашій кафедрі підготовку кандидатської дисертації. Мені, щоправда, не без труднощів, але таки вдалося переконати його надати інституту самоскиди, які впродовж місяця вивезли весь ґрунт із котловану.

Михайло Олександрович, як і Григорій Іванович Денисенко, завжди і у всьому любив дисципліну та порядок, ініціативність та сумлінність. І саме цьому вчив підлеглих. Ми часто бачили, як він широким кроком по-господарськи обходив у супроводі чи сам територію і корпуси інституту, щось занотовував (очевидно, помітивши ті чи інші недоліки), перевіряючи виконання своїх доручень. Пізніше під час нарад свої висновки доводив до відома проректорів й інших керівників підрозділів, вимагаючи негайного усунення недоробок. Характерний стиль його роботи: коли виникало нагальне питання, яке потребува-

ло втручання ректора, можна було безперешкодно у будь-який час, починаючи з 8 години ранку, зайти у його кабінет і без зволікання вирішити його.

І ще про одну його рису варто згадати. Надзвичайно незручними і, як би сказав, болючими для Михайла Олександровича Гаврилюка були так звані ідеологічні питання, зокрема, пов'язані з націоналізмом, діяльністю на наших теренах ОУН-УПА тощо. Він намагався їх всіляко уникати, відсторонитися від них. У часи суцільної прокомуністичної зашореності йому певною мірою був притаманний такий собі «аполітичний технократизм». Проте панівна тоді ідеологія постійно його «діставала», за різних обставин неминуче виникало питання вибору, часом йшлося про біографії, і зрештою, долі людські. Іноді складалося враження, що він, син чільного діяча КПЗУ, видатного поета Олександра Гаврилюка, щось замовчує чи приховує, намагаючись забути про минуле. Очевидно, не без підстав, оскільки надто неправдоподібною і до сьогодні залишається офіційна версія загибелі у перші дні війни його батька. У ті роки мені теж випала сумна нагода безпосередньо зіткнутися з певним ідеологічним відторгненням. У листопаді 1973 року я захистив у Харківському політехнічному інституті докторську дисертацію. Та радість була передчасною: одразу на адресу ВАК СРСР посипалися численні анонімки, у яких мене і мою родину звинувачували у націоналізмі та зв'язках з УПА. Звісно, ректорат на брудні дописи «доброзичливців» повинен був відреагувати. Михайло Олександрович доручив начальникові першого відділу товаришу Хрустальову детально перевірити звинувачення. На щастя, той виявився чесним працівником: його висновок був таким – викладені у листах факти не відповідають дійсності. У своєму листі на адресу ВАК ректор ще раз підтвердив, що звинувачення на мою адресу абсолютно безпідставні й абсурдні. І жодного слова про мене як завідувача кафедри. Згодом цей лист, як мені стало відомо, керівники атестаційної комісії недоволено назвуть «кисло-солодким». Дисертацію, зрештою, затвердили, однак надійшла «цінна» вказівка згори: нехай Яворський працює, не заважайте йому, але його прізвище ніде не повинно фігурувати у позитивному плані...

Хочу одразу наголосити на одній вкрай важливій обставині: Михайло Олександрович Гаврилюк відпрацював у Львівській політехніці майже 55 років. Понад півстоліття! І впродовж 40 років я мав щасливу нагоду бути поруч із цією легендарною особистістю, бачити, як поступово, крок за кроком він ставав тим Гаврилюком, якого знав не тільки Львів, а й Київ та Москва.